

שכר שדכנות [שבוע ג]

תבע השדכן לפני עשיית השידוך שכר מופרז, הרבה יותר מהמנהג

מתני בבא קמא קט"ו. [1]

וגמ' שם קט"ז. [1]

Optional שיטה מקובצת שם [2]

הגהות מיימוניות נזיקין סימן כב [2]

טור וב"י חו"מ סימן רס"ד סעיף ז' [3]

שלחן ערוך חו"מ סימן רס"ד סעיף ז' [4-5]

Optional פתחי תשובה שם [5]

Optional קצות שם [6]

פתחי חושן שכירות פרק יד-ה [7]

שו"ת הליכות ישראל סימן י"ד [8-9]

קובץ זכור לאברהם ג' עמוד קכז [ר' שלמה זעפראני שליט"א] [10-12]

לע"נ

מרת אסתר יהודית בת ר' שבתי ע"ה

למשפחת בוכלער

ולכבוד

ארוסת בתנו חנה מרים שתחי'

להחתן שמואל ברגר נ"י

שתהי' החתונה בשטו"מ

ארבעין מפפונאה ותמנן מנרשאה: **מתני'** זה בא בחביתו של יין וזה בא בכרו של דבש נסדקה חבית של דבש ושפך זה את יינו והציל את הדבש לתוכו
אין לו אלא שכרו ואם אמר אציל את שלך
 ואתה נותן לי דמי שלי חייב ליתן לו/ **בשטף**

הגזול ומאכיל פרק עשירי בבא קמא קטו.

תשפך הכל. כולה צדד: בשדה תשפך הכל. לדמממני ליה לנו. לעשות זילוף אחר שיחישן מעט ועוד יש מתוך דשאני החס צמח אמי ציה לידי תקלה: אין הכרעה שלישית מברעת. טעם דצההיל גזירה ליכא הפסד כהן דכי היכי להויה תרומה מעיקרם ענמן אמה אומר ולא כדברי אחד מהן ששניהם לא הזכירו צדד^{ה"ע} הויה אחר שזרעה ולכך לכ"ע חיישין לתקלה אצל הכל ושדה וסיכי דמי הכרעה כגון אי צמח צדד צדד תשפך הכל וצ"ה אומרים צין צמח וצין צמח תעשה זילוף ר"ש^ה אומר נטמא צמח תשפך הכל צמח תעשה זילוף דטעמא דתרווייהו קמכרע והוה להו לגבי צמח תרי ולגבי שדה תרי והלכתא כדרי שאין עומדין דברי יחד צמח שנים לאחר רצין להטות כתיב (שמות כג) כי יהוה דקולי מטלניז דצמח מדליקין (שבת דף כט.) אצל הכא דליתיה לא גלו דעמייהו^ה ליהויה שום מידי חילוק צין צמח לשדה טעמא דנפשיה קאמר: מעבורת. ספיה רחצה שעוצרים צה רוחצ הנהר: דאפפדתן בוורי בווא. והיינו בשכרו^ה דקמני טול דינר בשכר שאתה מפסיד כאן ותעצמי נותן לו אותו שכר משלם וממני נמי הרי הפסידו ניכר: דבידים קא פסיד. שופך את יינו צידים צמחיו: ירד להציל. ע"מ שימן לו דמי שלו: ועלה ש"ו מאי"ו וידו חי אחריו וזוהרה דלחברה

תשפך הכל וב"ה אומרים תעשה זילוף אמר ר' ישמעאל ב"ר יוסי אני אכריע בבית תעשה זילוף ובשדה תשפך הכל איכא דאמרי ביטן תעשה זילוף ובחדש תשפך הכל אמרו לו^ה אין הכרעה שלישית מברעת: **אם אמר לו אציל את שלך** וכו': אמאי ונימא ליה משטמא אני כך מי לא תניא^ה ב"הרי שהיה בורח מבית האסורין והיתה מעבורת לפניו אמר לו טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו אלמא אמר ליה משטמא אני כך הכא נמי לימא ליה משטמא אני כך הא לא דמי אלא לסיפא ואם אמר לו טול דינר זה בשכר והעבירני נותן לו שכרו משלם מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא אמר רמי בר חמא בצייד השולה דגים מן הים^ה ווא"ל אפסדתני בוורי בווא: שטף נהר חמורו וחמור חברו שלו יפה מנה וכו': וצריכא דאי אשמעינן קמיתא התם הוא דכי פירש יהיב ליה דמי

שעה (פסחים דף לג: ושם) מדליקין צמח ובשמן של תרומה שנטמא ואמר אציל עלה משמיה דרבי יצחק צר מרתא אמר רב הונא לא שנו אלא פת אצל חייטין לא שמא יצא צהן לידי תקלה ורבי יוחנן אמר אפי' חייטין ומוקמינן לה בשליקתא ומאיקתא מכלל דרבי הונא אפילו בשליקתא ומאיקתא לא הוה שרי אלמא משום תקלה מפסדי ליה לכהן לגמרי וי"ל דלא פליגי דרבי הונא לא איירי בשליקתא ואיהו נמי שרי צענין זה והשתא ליכא פסידא כיון דיכול לשקו ולמאסו ולהחזיק צהן:

הכרעה שלישית. נראה לר"י עיקר כפ"ה דדעת ג' הוה דמנאי קמאי לא גילו דעתם שיש שום חילוק צין צמח לשדה אצל ההוא דקולי מטלניז דצמח מדליקין (שבת דף כט. ושם ד"ה צין) הויה הכרעה דרבי אליעזר האחר דין חזי החזירו

ה"ר יהונתן וזה לשון ה"ר יהונתן ז"ל: ולימא משטה אני בך ואף על פי שהתנה לו לתת דמי חמורו כולו לא יתן לו אלא שכרו דהא מצוה היא להציל בהמת חברו בשכר. ע"כ.

שיטה מקובצת <החדש> עמוד מס 451 בבא קמא אשכנזי, בצלאל בן אברהם הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

הגהות מיימוניות נדיקין סימן כ"ב

להלכות גזילה פרק שנים עשר

בב היה צורח מזים האסורין וכו'. בפרק הגזול בתרא ובפרק מצות חליצה חניא הרי שהיתה מעצורת לפניו ואמר לו טול דינר והעצירני אין לו אלא שכרו. מכאן נראה לי דהאומר לאותם שדכנים אני אמן לך כך וכך שפלוני יזווג צמו לי או לבני דאין לו אלא שכר טרחו וכו' לא אכל אם השדכן אומנמו בכך שהולך במלכות מדיר ומזווג וזוגים שמה זה ראוי לדמומו לסיפא לזייד השולה דגיס מן היס דאמר ליה אפסדתן כוורי צוחא או שמה לא דמי דהתם הריוח שלו ברור יותר התעלה מלודה מן המים ולכוד לא תלכוד אכל השדכנים פעמים רבות הולכין ואין עושין ורפיא בדידיה אי דמיא לסיפא והבא להוציא כריך רחיה ברורה לכן טוב שיעשו קניין צמוד מה שנודרים להם עכ"ל רבינו מאיר בחידושיו אמנם בספר א"י פסק בשם רבינו שמחה דלא דמי לטול דינר והעצירני דבשכר שדכנות רגילין לתת הרבה יותר מכדי טורחו והביא רחיה ממעשה שבה לפני ר"י באחד שעשה בהשבעת שדים שהחזירו הגנבה ועל זה נדרו לו זקוק ואחר שעשה הדבר לא רצה ליתן לו אלא שכרו ופסק ר"י לתת לו כל אשר החנה דדבר זה רגילין לתת יותר מכדי טרחו וכן בס"ה כתב בשם רבינו יהודה דהוא הדין רפואות דרך ליתן דמים מרובין ולא נאמר בזה שיתק בו וכן נמצא בתוס' פרק מי שמה אהא המבשרני כמה נפטר רחמה של אשתי אם ילדה זכר יטול מנה מימה במאי קני המבשר ונראה דהיינו כמו שכר אמירה דאמרינן באיזהו נשך דשקיל ומהתם הוה דייק רבי אהני סרסורי דשקלי מן הדין ואסמכתא נמי לא שייכא דא"כ בכל פעולות נמי איכא למימר הכי ואע"ג דלא דמי דהתם צידו לעשות מלאכה אכל הכא לאו צידו לבשרו דמי יימר דאוליד מ"מ אסמכתא אינו אלא כשאותו אינו מתכוין להקנות ובטוח הוא שלא יזכה אותו שכנגדו אכל הכא אם לא מרצונו הוה מקנה מי הזקיקו לכך עכ"ל. ועיין בהלכות שכירות סוף פ"ט ע"כ:

משנה תורה <מהדורה חדשה> עמוד מס 142 יא (נזיקין) משה בן מימון (רמב"ם) הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

רסה (ה) הרואה את האבדה וכו' עד סוף הפימן. הכל מפקקי הראש סוף פרק אלו מציאות. ואיכא למידק דכאן כתב ואם אינו שם ולא ג' שלו קודם ופירשו המוספות נפרק אלו מציאות (לא: אם יש) דהטעם הוא לפי שאם ישיב לא ישלם לו כל מה שהיה משמך במלכאנו אלא משלם לו כפועל בעל גלגל

הדבש היה נשפך לארץ ונפסד אז הוי כמו הפקר וכל מה שיציל לעצמו הוא: (ו) ו היה בא זה בדבש וזה בא בקנקנים ריקנים ונסדק כד הדבש ואמר בעל הקנקנים איני מציל את הדבש עד שתתן לי חציו או כך וכך דמים וקבל עליו בעל הדבש אין לו אלא שכרו הראוי לו כיון שלא הפסיד כלום (ו) וכיוצא בו טו

(ח) הרי שהיה בורח מבית האסורים והיה מעבורת לפניו ואמר לו טול דינר והעבירני אין לו אלא שכרו. היה צייד ואמר לו בטל מצודתך והעבירני צריך לתת לו כל שכרו:

פימן רסה

פרטי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[א] הרואה אבידה אימתי חייב להחזירה חנם: [ב] כשנוטל שכר כמה שכר נוטל:

(ה) הרואה את האבידה חייב להשיבה בחנם. במה דברים אמורים שהוא בטל דהא דהיה מעצרת לפניו וכו' אין לו אלא שכרו וכן הדין (כ"ק קמ"ו): דהלך להביא כרוז ודורמסקין לחולה יין נראה דהיינו דוקא היכא שזאול דבר גדול צמעה שאין רגילין לתת לו אלא דבר מועט אבל מעשה שרגילים לתת עליו דבר גדול אינו יכול לומר משטה אני בך וכ"כ הגהות מיימוני בפ"ג מהלכות גזילה (א"ח ו) בשם ר"י וכתב דמטעם זה על השנעת שדים או על שכן שדכנות נותן לו כל מה שפסק עמו ועיין בהשועות מיימוניות דספר מיקין סימן (כ"ה) [כ"ב] וצמדכי פרק הגזל בתרא (כ"ק מ" קע"ג) ועיין עוד שם צמדכי כי כתב דינים בטענות שצין שדכן ובעל הדין (ח):

ח כתב הרשב"א נחשונה סימן אלף ור"מ דהא דאין לו אלא שכרו דוקא בשלל הקדים לו אבל אם הקדים לו אינו יכול להוציא מידו יתן וכ"כ המרדכי בפרק המולך (יבמות פ"ד מ" טה): מי שיש לו סמנים והעלה בדמייהם הרבה וכן רופא שהעלה בשכרו הרבה עיין בענין יורה דעה סימן של"ו וצמדכי יוסף פרק מלות חלילה (יבמות ל):

רסה (ה) הרואה את האבידה חייב להשיב בחנם במה דברים אמורים שהוא בטל אבל אם הוא עוסק במלאכה יכול

דרכי משה

מהפקידא קזכינא כן פסק מוה"ר"ם. ועיין לעיל סימן קע"ז באחר מהושחפין שהציל אם חבירו חייב לשלם לו. ועיין לקמן סימן רע"ד (ס"ב) אם בעל היין חייב לשמור יינו כדי להציל דבש חבירו אם רוצה לשלם לו: (ז) וכן פסק הרמב"ם פ"ב גזילה וכן משמע בגמרא דמדמי הא מילתא לבורח מבית האסורים דמייתי רבינו בסמוך ודלא כדברי המרדכי פרק הגזל בתרא (דף ג"א ע"ב) (ס" קע"ג) דפסק דלא שייך דין טול דינר כו' אלא בדבר שהשוכר מסוכן והמציל חייב

פרישה

ידן אז הוי כמו הפקר. כלומר ואע"פ שזוהו ואינו מפקיר הוי ליה כלומר על דמיו ששלל ואינו שומע וכל מה שציל הוא לעצמו: (ו) אין לו אלא שכרו הראוי לו. פירוש שכר כלים ושכר פעולה כללית. ודין זה כתב גם כן הרמב"ם ו"ל פ"ג מהלכות גזילה ולמדוהו מההוא דטול דינר והעבירי דבמקור דכל כהא גזילה דרגילין לשלם אין צריך לעשות חנם אף שזה היה מסוכן ויגל על ידי זה שהעבירו וכי נשאל זה ישמך שלא ישלם שכרו של זה שפסימו מוכנה ועומדת לכך כל השנה ליעול עליה שכר לכל הגזל להעביר את עצמו וכן קנקנים של זה הסועל מוכן ועומד לעשות מלאכה כו' וליעול עליה שכר לכל הריבוי אלו וכו' משמע מלשון חן לא חקנקנים כו' דמשמע שלא מציתו להיות מוכן להצריך לו ולא ישמך זה עבור שהציל לו אם דבש וק"ל: כיון שלא הפסיד כלום. כלומר כיון כשנותן לו שכרו מה שרגילין ליתן לו שוב אין לו הפסד בהצילו וזוהימור יכול לומר

לו משטה אני בך. גמרא: (ט) ואמר לו מול דינר כו'. פירוש ואמר לבעל המעצרת טול דינר: אין לו אלא שכרו. פירוש שכר הקנוז להספן: במ"ל מצודתך כו' צריך ליתן לו כל שכרו. נראה דר"ל כל מה שפסק לו אפילו מוצא ואע"ג דצמדכי קאמר טעמא דמילתא משום דלמר ליה אפסקדמן כוורא חוזה היינו טעמא משום דקאי שם כשפסק לו דינר בשכרו אבל הוא הדין טפי נמי כשפסק לו יוסף מהאי טעמא גופא דהא ידוע דגם חוזה דהוא דינר לאו מילתא דפסיקא דאפסקדיה אלא כיון דהיה יכול להיות שהיה נזהר בעם האדם צעד דינר דגם הצרכוהו ליתן כל הדינר כמו שפסק עמו הוא הדין אם פסק עמו טפי משום דגם זה יכול להיות שיעלו במלכותו נפחם הדין כל כך דגם ומשום הכי קאמר רבינו וכתב כל שכרו. וכן מוכח לשון הראש"ש יתן והרמב"ם ועיין בדיקשה כי שם הארכמי שהוכחם זה וד"ק:

הגהות והערות

ידן קמ"ע זה הוצק מפרישה כח"י ג: ונפסד הכ"ל אז הוי הפקר. כצ"ל וכמ"ש בסמוך (ס"ה): טו נראה דכוונתו למרדכי סימן קע"ב לענין שכר שדכני: טו לכאורה סעיף ח צריך להתחיל מתיבת "וכיוצא", וכן הוא בכמה דפוסים ישנים: יתן וכ"כ המוספות יבמות קו ע"א ד"ה אין לו אלא שכרו. משמע מדבריהם דאינו מקבל כל שכרו מריכול לומר משטה, ומתוספות ב"ק קמ" ע"ב ד"ה להביא כרוכ משמע דכל מה שביקש משלם לו ע"י"ש, וכן הראש"ש ב"ק סו"ס כא כתב ינותן לו שכרו משלם, ועיין

כנה"ג הגב"י אות ב שהאריך בענין זה: יתן כתב כנה"ג הגב"י אות יג דה"ה בנתן לו משכח אינו יכול להוציא מידו: יתן וכ"כ בסמ"ע ס"ק ב. ובקצה"ה ס"ק ב כתב דמדברי הראש"ש ומערי"ם מוכח להדיא דאפילו אם בטוח שהפסדו מועט צריך ליתן לו כל מה שפסק עמו, והטעם דכמו שכתב נהנה חת לא חסר דפטור מ"מ אם חסר קצת מגלגלין עליו את הכל הכי נמי בזה נהנה חת לא חסר בגופו של חבירו דאם מחסרו מעט משלם לו כל מה שפסק עמו, ע"י"ש:

סעיף י' יצא שהרי לא הפסידו
 להיוט שזר העירמה ושזר הכלים צריך
 להחזירם לעסקם ככלים מלאכה אחרים ו
 בזה היה עוסק בשכירות אחרת, ואין ע
 הבלת ממנו של זה, וכן הטעם
 במעצרת שאמר זה [סעיף יז.] ועוד
 נראה, להפילו אם ידוע שלא היה לו
 עסק אחר לעת עתה לעסקו בו, והיה
 לזלזל מעצרת שלא היה לו לעת עתה
 מי להעבירו, מ"מ צריך ליתן לו שכר
 כאחר, כיון דכל השנה כשצא אחד
 ומבקש ממנו להעבירו או לעסקו לו
 בכליו מלאכה כו' או קלה או כבדה
 וממנה מדרך ליתן עליה שכר, אינו מן
 הדין שיצא זה עדיף משום נזק הבלת
 ממנו או גופו, משו"ה צריך עכ"פ
 ליתן לו שכר כאינש דעלמא: סעיף י'
 = כל מה שהתנה עמו, עין
 פ"ר פ"ר [סעיף ח'] ודרישה [סעיף ג'], שם
 הוכחתי מדברי הרא"ש [ב"מ פ"ב סי'
 כ"ח] והטור [סעיף יז.] והרמב"ם [פ"ב
 בשבועה וביבא ח"ו] דכל מאן דפסק
 עמו ממש קאמר, אפילו ככל נראה
 לעינים שהיה לו ריוח כל כך אם היה
 נזהר דגיס, מ"מ כיון דעכ"פ היה לו
 נזק דגיס, ואפשר שהיה עולה

ו^(ט) היה זה בא בכד של דבש וזה בא בקנקנים ויקנים ונסדק כד הדבש ואמר לו בעל הקנקנים איני מציל לך דבש זה בקנקני עד שתתן לי חציו או שלישו או כך וכך דינרים וקבל עליו בעל הדבש ואמר לו הן הרי זה שחק בו ואינו נותן לו אלא ^(ט)שכרו הראוי לו ^(ט)שהרי לא הפסידו כלום.

ז (א) וכן מי שכרח מבית האסורים והיתה מעבורת לפניו ואמר לו העבירני ואני נותן לך דינר והעבירו איז לו אלא² שכרו הראוי לו

יאם היה צייד ואמר לו בטל מצודתך והעבירני בותן לו ^ככל מה שהחנה עמך
יכן כל ביוצא בזה^{כ*}. הגה יי^כאם אומרים הא דלין לו אלם שכרו היינו נדבר שאין
רגילות לימן עליו הרבה אלם נדבר שדרך לימן הרבה כגון ^כהשבעת שדים או
^{כ*}רפואה מייד לימן לו כל מה שהחנה עמו. יי^כובשדכנום אין לו יי^כאלם שכרו אף על פי

צווייגים ומקורות ית) עס נרמז'ס פייב מגולה ואבירה דין ו' ית) עס נרמז'ס פייב מגולה ואבירה דין ו' (ס) סלח'ס ומוק' יבמות פרק מלח ולח'ס הראש'ס סי' טזו ו'תוס' קי' צ"א ד"ה א"ה, ונקבות מימיות עס אנת ו', ומדלס פרק הגול תנח' ביק' סי' קצ"ב) ד"ה (כל) מרמ'ס עס מוהר'ס מרטנבורג תשובה בפרט פראג סי' צ"ח"ה. ד"ם ע"ס. וולח'ס תשובה כלל ק"ס פר' א'.

במאמרו כל כך דגים כשיעור פסיקתו שבר זה, משה"ה נרץ ליתן לו כל שכרו, ע"ש דוק*: הג"ה. וכבר מהר"ק שורש קל"ג (ענף ב') בדיון לראובן שהבטיח לשמעון להשחיל בעדו בעסק מה בחנם, וכמעט שנגמר הדבר חזר בו ורצה שכן, והוארך שמעון לתם לו שכן, ואח"כ נזא מעות לראובן ליד שמעון ואמר לקחת את שלי שלל בדיון כי אנוס הייתי בזה שפייסתי, ופסק דהדיון עם לראובן, עכ"ל דרכי משה סוף סימן של"ה. וכ"כ בהגהות מרדכי דקדושין (ס"ה תתק"ח) לענין אם עשו שמחתם יראה הבטיח ליתן לו. דרכי משה סוף סימן של"ה:

עֵרֵךְ לַחֵם

סעיף ז' בסופו. אמר לחתנו העשיר תלמד את בנך ואני אפרע לך, פטור, דכלאן הכי חייב ללמדו. (ב"י סימן ר"ז מחודש י' בשם מרדכי סנהדרין סי' תשי"ז).

באר הגולה

[illegible]

ביאור הגר"א

סעיף ד' יו' יש אומרים כו'. מוס' יצמות ק"ו א' ד"ה אין כו', דלא
שייך משטה בכה"ג כיון שדקר כו'.

וַיִּנְמְנוּ דָף ק"ו (ע"צ) (ע"א) וְאִתָּא בְּהַלְלוֹת (ב"ס ח"ב ע"א חז"ל דר"א).
 לַעֲנִיד שֶׁהוּא לֹדֵעַ הַפּוֹסְקִים לֵדָא כְּרִי יִשְׁמַעְלָא (ב"ס ק"ד ע"א וע"ב) וְכו',
 אֲבָל לֹדֵעַ הַפּוֹסְקִים כִּי יִשְׁמַעְלָא שְׁמַחֲדִי לְשִׁפּוֹךְ יַיִן הִלְזִיל דְּרוֹשָׁא
 לְאִפְשָׁר שֶׁהִיא מְרִיחַ כָּל כָּךְ. *פ* פִּירוּשׁ, עַד הַחֲמַת הַרְפוּחָה, יִתְּאֵל אֵם
 הַרְבֵּי הַמְּנִיד שֶׁסָּם בְּשֵׁם הַרְשָׁעָא יִבְחוּת ק"ו ע"א ד"ה בְּחוּלָא, וְכַתּוּב הַמְּנִיד נִיחָא
 ג'.

באר היטב

סיף ו' פה הראוי. היינו שבר טירחא ושבר הכלים, ומידי בלש הנשבר לאסרה לעסוק במלאכה כלים ושבר בעילתו ייכר, דלוי שעסק בזה היה עוסק בשכירות אחרת, ואין עליו לבעל מתמלאותו בתום שבטיל הלל ממון חצירו, וכן העשם במשכורת משמר זה. ועוד נראה, לחצילו אם ידוע שלא היה לו. עסק אחר בעת הזאת, והיה לבעל במשכורת שלא היה לו. מה עמו להעבירו, ח"מ כרך יתון לו שכרו כחש אחר, כיון דכל שעה שגא אחד ונתקם ממנו להעבירו או לפגשו לו בבעלי מלאכה קלה או כבדה ממנה (מדרכין) נשקט עליה שבר, כדון דכתיב וזה עדים מאוס טורח הלל ממוט או גופו, משו"ה כרך יתון לו שבר עכ"פ כחשם דעלמא. סמ"ע [ספי"ט].

פתחי תשובה

סעיף ד' ז' (ובשינוי) אין לו אלא שכר. עיין מה שכתבתי לעיל סעיף ד' "ס"א א' בשם תשובת חות יאיר (סי' קצ"ה), מבואר שם דאם מה שהתנה אינו סך רב יותר משכר הראוי, נטול כפי מה שהתנה, ע"ש. וכן מבואר בתשובת חוט המשולש ח"ד מספר התשב"ץ טור השלישי סוף סי' כ' דאם היתה תוספת קרובה למה שראוי לו, צריך לתת כפי ששדר, ע"ש, והביא ג"כ בסוף תחיבות המשפט (משה"א סק"ה). וכתב דאם רשע ישיגור קרוב בזה היינו שותף ע"ש. ועיין בס"ק שאחרי זה:

כלל י"ו סי' (צ"ט) וקא, ונחשונה רמ"א סי' פ"ו, ונחשונה מבי"ט (ח"א) [ח"ב] סי' רבשדכנות. וכן הדין בקרסור, ודלג' כמ"ט נחשונה דברי ריבז סי' שצ"ו, ונחשונה ו' ועל סימן הפ"ה ענין ו' נהג"ה. ש"ך [ספר"ג-י"ד]:

חידושי דעק"א

סעיף ד'. אין לו אלא שברו. נ"ב. עיין לעיל סימן פ"א בשם ר' שם בהג"ה. סעיף ט"ז. עיין פרישה ודרישה. נ"ב. עיין משאנח לחם רב סי' רכ"ז. ש"ך סי' י"א. עיין בהשקפה. נ"ב. ועיין משאנח לחם רב סי' ק"ד. ובשכרית. נ"ב. עיין משאנח לחם רב סי' ק"ד. ועיין דברי

תירושי חתם סופר

סעיף ד' בהג'ה. ובשרבטת וכו'. נ"ב. עין מאונת פנים ממירות ח"ל סי' נ"ו
(מהגאון כתב אומר): ש"ך סק"ג. סימן קפ"ה. נ"ב. ועין שם סעיף ו' בהג'ה.
ועין עוד סוף סימן פ"ו:
יגות נגז'ת מוט השני סי' ג'.

אמרי ברוך

סעיף ד' בהג"ה ובשדכנות אין לו אלא שכרו אע"פ כו', נ"כ יעוין בשו"ת הכ"ח סי' כ"ח ובשו"ת פנים מאירות ח"א סי' ל"ו.

(יד) (טו) לתת לו הרבה.

תוקן ע"פ
החתם סופר

דעם זיין פאטער, וואס האט אים געזאגט, אז ער זאל זיך נישט אפגעבן, ווייל ער וויל זיין א גרויסער מאן. ער האט אים געזאגט, אז ער זאל זיך נישט אפגעבן, ווייל ער וויל זיין א גרויסער מאן. ער האט אים געזאגט, אז ער זאל זיך נישט אפגעבן, ווייל ער וויל זיין א גרויסער מאן.

לשדכמות קלנה, וכן נראה מדבריו שם ע"ש [קש"כ]:

שהתנה עמו ^(יז)לחת לו הרבה.

ח ^(כ) במה דברים אמורים בשלא נתן לו אבל אם נתן לו בכל אלו הדברים אינו

יכול להוציא מידו.

ציונים ומקורות (כ) רש"א בתשובה ח"א סי' מ"א ר"ת, ומרדכי סרס המולץ יבמות סי' כ"ה. ד"מ שם.

עַרְךָ לָחֶם

הסעיף ח' בסופו. ודוקא בדברים כאלו שערכן מועט ושאל דבר גדול, אבל אם היה דרך שלפעמים נותנים עליו שכר קרוב לזה, הרי זה חייב לתת לו כל מה שהתנח. (בני סעיף ד' בשם הראשון יבמות פריב ט"ז ע"ש).

ביאור הגר"א

סעיף ח' יח. במה דברים אמורים כו'. דטעמא מ
כה"ג, ועיין סימן פ"א סעיף כ"ו:

סעיף ח' ג. ב"י [מנעין ד'] כנס משובח הרש"א [ח"א] סי' אלף ור"מ,
ושכ"ב המדרכי פרק הכולץ [בימות ט' כ"ה]. כמו מהר"ק שורש (קצ"ה)
[רמ"ג ערך ב"], פ"ד ראובן שהנטיה לשמעון להשתדל בחנם, ואח"כ כמעט שנגמר

וההשקפה הזו היא שיש להעניק זכויות קולות שווים לכל האזרחים, ללא הבד בגודל נכסיהם. וזוהי ההשקפה שיש להעניק זכויות קולות שווים לכל האזרחים, ללא הבד בגודל נכסיהם. וזוהי ההשקפה שיש להעניק זכויות קולות שווים לכל האזרחים, ללא הבד בגודל נכסיהם.

פתחי תשובה

ה. לתת לו הרבה. עיין באר היטב (נסקייח), עד ומהרש"ל איירי
ממקום דאין לשדכנות קצבה. ובספר מסורת השלחן (נסקייח) כתב
ד"ל הב"ח פסק בתשובה סימן כ"ח דצריך ליתן כל מה שגדל לו.
י. הרבה. ומהרש"ל (פ"ק) [פ"י] דצ"ק סי' ל"ח פסק דעומן לו כל מה שהתנה, וי"ל
ללא פלוג, ומהרש"ל איירי נתקום דאין לשדכנות קצבה, וכן נראה מדבריו שם ע"ש.
שם ושי"ד סקט"ח. ונעין בתשובת הגאון חכם בני ו"ל סי' י"ז:

הנהגה, אבל היכא דהנהג צריך ליתן לו כל מה ששדר לו, כן פסק לדינא הלכה למעשה, ע"ש הטעם, ועיין בתשובת אא"י פנים מאירות ח"א סימן צ"ז הביא שם דברי הב"ח אלו באריות חולק עליו, ומסיק לדינא דאין לזוז מפסק רמ"א במקום דאיכא תקנה אף שמבטיח לו ליתן יותר אין לו אלא שכרו כפי התקנה. ואם נתן לו משכון או שטר חוב והזכיר בשטר על מתנה שנתן לו תחילה, נמי י"ל דמתנה אין כאן משכון אין כאן, עד שיאמר לו קנה בגוף המשכון, מ"מ נראה דעכ"פ בנתן משכון או שטר חוב יכול לומר השדכן קים לי כהנך בריותא דסבירא להו דאם הבטיח לו יותר משכר הראוי לו דצריך לקיים תנאו, אבל בלא תנאית המשכון כהן קיימו וקיבלו חסמי הדור כהכרעת רמ"א והוא יתר שלא הוטל, עכ"ד ע"ש השבט. ועיין בתשובת חכם צבי סי' ג'ז דמשמע שם ג"כ דאם השדכן פוסט יכול לומר קים לי כמאן דאמר הקצב בשכר שדכנתו אפילו הרבה מחויב ליתן לו, אך מבואר שם דאם תפוס שטר לא מהני ליה חזקה השטר, דהא לא קיי"ל כבית שמאי נ"במות ל"ה ע"ב דאמרי שטר העומד לגבות כגביר דמי אלא כבית הלל כ"ר, ע"ש. גנם בתשובת נדע ביהודה (מהר"ק חיי"מ) סי' ה' שהבאתי לעיל סימן רל"ה סעיף ח' סק"ה מבואר ג"כ דמה שתפוס שטר לא מיקרי מחזק בהכי, אלא שהשטר עושה פעולה דגם שכנגדו שוב לא נקרא מחזק, ע"ש היטב. ואפשר כונת אא"י הג"ל במ"ש דאם נתן שטר חוב יכול לומר השדכן קים לי כ"ר, היינו באופן שחזר בתחילת התשובה שם היכי דנתן לו שטר ממר"ז דאין נזכר בו שם המלוה ובידו למסור לכל אדם לגבות ממנו, דבזה הוי כגבוי, אך א"כ צ"ע למה לו הטעם דקים לי, הא זה הוי כאילו כבר נתן לו כמבואר בסעיף שאחרי זה, וצ"ע. גם בתשובת שבות יעקב ח"ב סימן קנ"ז חולק על תשובת ב"ח הג"ל ודעתו לפסוק כהכרעת רמ"א רא"צ ליתן לו שטר בשכונות, וז"ל היכא שכבר נתן לו דאין מוציאין מידו, וכתב ג"כ דאפילו לא נתן לו מעות רק משכון יכול לעכבו בידו עד שיתן לו, כיון דהוא ספיקא לדינא אין מוציאין מידו המשכון, וכן פסק בפשיטות בתשובת רמ"א סי' (פ"ז) (פ"ח), אבל כתיבת יד לא מהני עד שיגלה לו בקנין גמור כמ"ש מהר"ם נ"מרוטנבורג דפוס פראג סי' תתקנ"ב חובא בתשובת מיימוני לספר גזיקין סי' כ"ב ע"ש. ועיין בקצוה"ח (נס"ק) שכתב דאם נשבע או חתם על חקיעת כף ליתן לו, נראה שצריך ליתן לו כל שכוו, דעיקר הטעם דאנו לא משהה אני כן, ושבויה מסלק השטאה, ואפילו מת צריכין הירושין לשלם כיון דשכירתו נקנה בדיבור כ"ר, וכן אם הבטיח שכרו לעני נמי מחויב ליתן לו כל מה שפסק וכמבואר בתשובת מיימוני לספר משפטים סי' ס"ד כ"ר, ע"ש. ועיין עוד בתשובת שבות יעקב שם אודות ראובן שביקש משמעון להשתדל לו חזקה ישוב וקצב עמו ק' ר"ט, וכעשי אינו רוצה ליתן לו כל כך רק ע"פ שומת ב"ד, והשיב דהדיו עם שמעון, כי הרמ"א עצמו בתשובת סימן פ"ו פסק דבשתדלנות שהוא חמור יותר צריך ליתן לו כל מה שפסק עמו, וכן מבואר בהגהות מרדכי דקדרשין (נ"י חקמ"ז), וכת"ב בחזקת ישוב בשמדינה זו שרגילין להוציא מרוב ההרבה בשביל חזקה ישוב טוב, פשיטא דאין דין אונאה וצריך ליתן לו מה שפסק עמו, ואם יש הכוונה ביניהם צריך לישבע, ע"ש. ועיין עוד בקצוה"ח (נ"ש) ובתובות המשפט (משה"א קט"ה) מענין זה. ועיין בתשובת חתם סופר חלק חור"מ סי' צ"א אודות ראובן שנתן חקיעת כף לשמעון שאם ישתדל לו מאבי המשוכנת שלו שטר זכר שלם בשעת כתיבת תנאים יהיה שכרו אלף זהובים [שיין], וכן עשה שמעון ופעל השתדלותו, וכתב בתנאים ראשונים ההתייבות שטר זכר שלם המגיע לששה עשר אלף זהובים, והנה תבע שמעון שכר פעולתו ודוארו עד אחר חתונתו, ועתה תבע ממנו כמ"ד אלף זהובים [שיין] הג"ל, וראובן כפר שמעולאם לא הפריז לו סך הג"ל, אמת הוא שהשתדל לו כאשר נכתב בתנאים ראשונים, אבל כעת ישיאין חזר בו חמיו ולא נתן לו אלא שטר חצי זכר כנהוג. וכתב בזה, אמת אם לא הפריז לו כלום פשיטא ישוב ע"פ ב"ד כמה שכר יגיע להשתדל הג"ל, אמנם אם הפריז לו שכרו כג"ל, אפילו בזה חקיעת כף חייב לו שכרו משלם כמבואר סוף סימן רס"ד, דהכא הוי דרך ליתן הרבה עבור שתדלנות כזה, ובלא"ה מביא שי"ן שם [נסק"ט] בשם יש"ש [נ"ב] פ"י סי' ל"ח דלעולם צריך לשלם הכל, ונמצא צריך לישבע אפילו שבויה דאורייתא שהרי עכ"פ מגיע לו ממנו דבר מה. איברא, כל זה אם נתן לו בסוף שטר זכר שלם, אך הוא טוען שלכסוף לא נתן לו, הנה אם באלמות לא נתן לו ראובן יוכלים להוציא ממון על הפיוט של תנאים ראשונים, עיין היטב סוף סימן קפ"ה בסמ"ע (נסק"ט) ושי"ן [נסק"א] ויש"ש שם [נ"י ל"ט], ואחם מבין מדעתו שאין לדמותו ממש לשידוכים, אך אם היה קנינים ביניהם או שחמיו פוטר אותו בדבר אחר חלף שטר זכר שלם, א"כ פושט שצריך לשלם לו כפי הג"ל, והיות כי לא הראה לב"ד תנאים אחרונים הנכתבים מנאמני הקהילה כנהוג כי עשו דבריהם בל"ט וסתר, והראה תנאים אחרונים החתומים עדים אחרים, וגם לא רצה להראות הסך והענין רק שכתב בו שטר חצי זכר ולא שטר שלם, אשר מזה יש כעין רגלים לדבר להשיב על ככה שאין יש לו באמת שטר זכר שלם ושנעשה הכל באלמות ולא בפיוט ורצון ממנו, ואז פטור מכלום, ואם לא ירצה לישבע שבויה זו עכ"פ ישיב שבויה ראשונה, ורק היסת יבא שבויה דאורייתא, שלא הפריז כלום, ואז ישובו מה ששטר שכל על ככה אם לא הפריז, אבל שבויה דאורייתא א"א להשיב כיון שטוען שלא קיבל חמיו כלום אלא שטר חצי זכר, ואין כח בדינו להשיב שבויה דאורייתא ע"י גרימת שבויה אחרונה שהיא רק מכח רגלים לדבר כי אינו תביעת כ"ר, וזה הנראה לענ"ד בהסכמת ב"ד"ז דפה, עכ"ל;

חידושי חתם סופר

שם בסוף ההגדה. (בשם מהדרים) ולחת לו הדבה) ל"ב, ועיין לעיל סוף קימן קצ"ט מי שגדר
 ש"ך ס"ק ט"ו. וכן נראה. ל"ב, עיין תשובת פנים מאירות ח"א סי' (ל"א) וז"ל
 ובשורת ה'הלצ"ח ח"א סי' ג', ובמחנה אפרים הלכות שכיחות סי' (מ"ו) וז"ל:
 וז"ב. ועיין גם ראה שלו מהמבשרי שילדה אשתי וכו' יכול מנה וז"ב ח"א סי' ג':

חידושי רעק"א

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

ו וזהו זה בא כבוד של דבש הזה בא בקנקנים וקנקנים נוסקים הדבש, ואמר לו בעל הקנקנים איני מציל לך דבש זה קנקניו עד שתזון לי תציו או שלישו או כן וכן דרשנו, וקבל עליו בעל הדבש ואמר לו הן הרי זה שוקו בו, ואינו נותן לו אלא שברו הראוי לו שיהיה לא המסדור כלום.

ז וכן מי שברו במית האמורים והיה מצבורת לפניו, ואמר ליה העבירני ואני נותן לך דינר א' והעבירני אין לו אלא שברו הראוי לו, ואם היה צריך ואמר ליה בעל מצורחין והעבירני, נותן לו כל מה שדחתה עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

תערוב

קצות

הלכות אבידה ומציאה סימן רסד

החושן

תערוב

option

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

קצות

הלכות אבידה ומציאה סימן רסה

החושן

תערוב

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

הנה: יש אומרים דאין לו אלא שברו עמו וכן כל כדצא בזה.

קצות

הלכות אבידה ומציאה סימן רסה

החושן

תערוב

- ד. אמר לשדכן שלא יתן לו שכר, נראה שיש אופנים שמ"מ חייב ליתן לו (ה).
ה. המבטיח לשדכן שכר יותר מהרגיל, נחלקו הפוסקים אם חייב לשלם לו מה שהתנה עמו (ו).

מתחלה אמר השדכן או הסרסור שלא יטול שכר וקודם גמר הענין אומר שלא יגמור הענין אלא יבטיח לו שכר, ע"י פרק יא ברין פועל בחנם שיכול לחזור ולתבוע שכר, ומסתבר שכל שלא גמר הדבר יכול לתבוע כל השכר, וכתב בשו"ת מהרי"א הלוי הנ"ל שאף אם טוען המחנות שהבטיח לו שכר כדי שלא יקלקל השידוך, אין בדבריו כלום וחייב לשלם, עיי"ש. ומ"מ נראה שאם אין הצדדים רוצים לשלם לו שכר, אע"פ שאינו חייב להחזיק עוד בזה, מ"מ אסור לשדכן לקלקל הדבר. (ה) ע"י פרק ז שהבאתי מדברי האחרונים בדין עוש, לחבירו טובה ואמר לו מתחלה שלא ישלם לו, ועפ"י דברי האחרונים ולפי מה שהעליתי שם נראה שמתווך או שדכן הבא להציע, וקודם שמסר פרטי ההצעה אמר לו הצד שאינו רוצה לשלם לו שכר, ואעפ"כ מסר לו השדכן פרטי ההצעה, נראה שפטור מלשלם לו, שאם אינו מתרצה לעשות בחנם לא היה לו למסור פרטים, וע"ד כן מסר שלא ישלם לו, אבל אם לאחר שכבר שמע פרטי ההצעה אמר לו המחנות או הצד דע שלא אשלם לך שכר, אינו יכול לפטור עצמו בכך, שהרי למעשה כבר נתחייב לשלם אם יגמר הדבר, ולכן אף אם לא אמר השדכן כלום והמשיך לטפל בדבר ונגמר, חייב לשלם לו, ואפשר שאף אם הסכים השדכן או הסרסור לדבריו, אין זה פוטרו כי אם בקנין, וכן העלה באורחות המשפט כלל ו סימן ט. ומ"מ נראה שאם היה זה עסק תיווך, ועל סמך ויתור הסרסור הסכים המוכר לפחות מדמי המקח, או שהסכים הלוקח להוסיף, ויתכן שלולי הבטחתו לוותר על שכרו לא היו משתוים בדמי המקח, אין לשלם לו שכר, שעל פיו הפסיד ממון ואינו יכול לומר משטה אני כך. (ו) ע"י פרק ז שהבאתי מדברי הפוסקים בדין המבטיח לחבירו שכר יותר מהראוי לו, ולגבי שדכן כתב הרמ"א סימן רסד סעיף ז שאין לו אלא שכרו הראוי, והש"ך שם כתב בשם המהרש"ל שנותן לו כל מה שהתנה, וכתב הש"ך דלא פליגי שהרמ"א איירי במקום שיש קצבה לשדכנות, והרש"ל איירי במקום שאין קצבה, ובכנה"ג כתב שלדעת הפוסקים בטעם דין מעבורת דמצוה קעביד, בשדכן יש בו משום מצוה, אבל סרסור אין בו מצוה ונותן לו כל מה שהתנה עמו, עיי"ש, וע"י להלך. ובקצוה"ח שם סק"ג כתב דכיון דקיי"ל שבמקום שיש הפסד קצת חייב בכל מה שהתנה, א"כ גם בשדכן מפסיד בביטול זמנו, עכ"פ פרוטה, אא"כ עשה השדכן פעולתו בדיבור בלבד בלי שום ביטול זמן ולא היה לו הפסד (ומ"ש הקצוה"ח שזה נהנה וזה חסר מעט, ע"י שו"ת בית יצחק חו"מ סימן עז ובשו"ת שו"מ מהר"ד ח"ג סי' פב מ"ש בזה, והשו"מ מחלק בין עשה השדכן מעצמו לבין אמר לו לעשות עבורו), וע"י פת"ש בשם כמה אחרונים הסוברים שבשדכן צריך לתת כל מה שהתנה, ועכ"פ לפי המנהג חייב ליתן לו אע"פ שלא טרח כ"כ, ולמעשה נראה שהוא ספיקא דדינא אם הבטיח לו יותר מהמנהג, וכ"כ בשו"ת חכ"צ סימן נו, ולכן במקרה כזה יעשו קנין (ובמשפט שלום כתב דבשטר לא מהני), שבקנין לכו"ע חייב ליתן כל מה שהתנה, ובשו"ת גור ארי' יהודא חו"מ סימן ז כתב שאם מעות הנתבע היו ביד הסרסור תליא בפלוגתא דבסימן פא סעיף ד אם יש טענת השטאה כשממונו בידו. וע"י במשפט שלום סימן קפה ובמשמרת שלום שם שהאריך בזה, והביא בשם שו"ת שבות יעקב ח"ב סימן קנז בשם חשובות מיימוני לספר נזיקין סימן כב שיש לחלק בין שדכן קבוע שאומנתו בכך, שמסתמא מפסיד שהיה יכול להרויח בשידוכים אחרים (ע"י לעיל בדברי הקצוה"ח), משא"כ אדם סתם (צ"ע, דמ"מ יש ביטול זמן), תליא בפלוגתא, וסיים וזשכר"י שקשה להוציא בלי ראייה בוורה, ולכן גם בשדכן קבוע יעשה קנין, והביא עוד המשפט שלום בשם שו"ת מהר"ם ב"ב החדשות סימן שח שאם אחד מהצדדים הבטיח יותר מהראוי, שוב אינו בדין מפסיד, שהרי לצד השני עוסק בלא"ה. עוד כתב בשם שו"ת הרמ"א סי' פו שאם נסע למרחקים עבור העסק הוי כמפסיד, ולכאורה פשוט הוא,

זכור קציצת מחיר לנהג מונית בגמר המשמרת לאברהם קב

שיעור מאת מר"ר נשיא הכולל

הגאון רבי שלמה זעפראני שליט"א

קציצת מחיר לנהג מונית בגמר המשמרת

שאלה:

ראובן עצר נהג מונית ע"מ שישע אותו למקום מסוים, מחיר הנסיעה לפי תעריף מונה עולה בסך של 40 ₪, ואולם נהג המונית שעצר אמר לראובן המזמין כי בעת הזו גמר את המשמרת וכבר התכוון ליסוע לביתו למנוחה. ועוד הוסיף לומר שאם ישלם לו ראובן סך של 60 ₪ אזי מוכן הוא להסיעו ליעד המבוקש בתשלום שבו. אמר ראובן לנהג המונית את תוספת התשלום שמעבר למחיר המונה שהוא בסך של 40 ₪ בלבד, וטען שזה שהסכים לתשלום של 60 ₪ לא היתה זו הסכמה רצונית מאוד ולא קיים תעריף מעבר למחיר המונה, ורק שיטה בו ע"מ שיוסיכס להסיעו. הנהג כמובן שהתירעס מאוד על ראובן. עם מי הדין?

תשובה:

א. נראה שיכול ראובן לנהג "משטה אני כך" כיון שלא קיים תעריף גבוה למצב שכזה.

ב. ומ"מ הישר והטוב לקיים דיבורו.

מקורות ונמוקים

- א. דין משטה אני כך – בשכר מחמת דחוק ואונס
- ב. דין משטה אני כך – בקציצה מעבר לשכר המקובל
- ג. דין משטה אני כך – במקום פסידא
- א. דין משטה אני כך – בשכר מחמת דחוק ואונס
- א. איתא בגמ' יבמות (קו') דחליצה בשליחות ליתא בתנאי. ובעובדא דבת מוטעית כשירה, וע"כ יבמה שנפלה לפני חמודה דרב פפא שנפלה לפני יבם שאינו יבם שאינו הגון לה, והטעמה דב פפא שחלוץ לה ע"מ שיתנו לו מאתים וזו וחלוץ הכס ולא

זכור קציצת מחיר לנהג מונית בגמר המשמרת לאברהם קבח

יהבי ליה, ופר"ך אביי אמאי לא יהוב ליה מדין שכר פעולתו (ע"ש רש"י ד"ה הב ליה), ומשני ר"פ דיוכלים לומר לו משטה אני כך, וכתנאי הרי שהיה בורח מבית האסורים והיתה מעבדות לפניו, אמר ליה טול דינר והעבירני אין לו אלא שכר, אלמא אמר ליה משטה אני כך. וכן נפסק להלכה בשו"ע חו"מ (סימן רסד ס"ו).

ב. ופר"ש דחליצה כשירה היא, משום דנא נמי לית ליה כיון דעליה דידה רמא למיעבר ולא כפי, משטה אני כך עבדא ליה. וכן כתב כרא"ש שם דכיון דלא היה לה הגון לה (ושע"כ עומדת לחליצה ולא ליכנס) ולא בעי לה, מה שקצבה ליתן לו דמי יתירי כעין אנוסה היא וגם איהו לא פסיד מיד, וע"כ מציא אמרה ליה משטה אני כך. וכ"כ בנמו"י שם לחלק בין יבם הגון לה אשר בזה אם התנו עמו לשלם לו שכר חליצתו חייבים לשלם לו שהרי יכל לייבם, אבל כיבם שאינו הגון לה ואינו רוצה לחלוץ רק חמורת שכר היא כאנוסה ומציא אמרה ליה משטה אני כך, דומיא דמעבורת כבורח מבית האסורים, דכל שקצו מעבר לשכר היא קציצה מכח אונס ולא שמה קציצה ומצו אמרי ליה משטה אני כך.

ג. יתירה מזו כתבי הרמב"ן והריטב"א דמהא שמענו דמי שהיה חולה וסממנים ביד חבריו שוים עשרים, והתנה עליו ליתן הרבה בדימת מחמת אונס חוליו אין לו אלא דמיון, הרי"ך בקצה"ח (סימן רסד סק"א). ואולם הקצה"ח (סימן רכז סק"א) תמה עליהם דלא דמי ממה לשכירות.

ד. ועי"פ ככל הנ"ל מצינו דין טענת משטה אני כך דוקא כבה"ג דהוי מחמת אונס ורשעת הדחוק וכוון ביבמה שנפלה לפני יבם שאינו הגון לה, או בבורח מבית האסורים, וכן בחולה שפוסק על סממנים לפי הרמב"ן והריטב"א הנ"ל, אבל בשכר פועל שלא במקום אונס ומצו לכאורה ש לומר שהיבם לשלם לו כפי מה שפסק אתו ואפילו יותר ממחיר הפועלים, דהא אין אנונה לשכירות פועלים. ולפ"ז לכאורה נראה גם כנ"ד ששכר את נהג המונית לזמן זה של הנסיעה לא יוכל לומר לו משטה אני כך.

ה. דין משטה אני כך – בקציצה מעבר לשכר המקובל

א. רמבם הכי ס"ל להמרדכי ר"פ הגוזל דלא אמרינן טענת משטה אני כך אלא בטענת אונס ומחמת מצוה, אבל הרא"ש

קיצת מחזיר לנהג מונית בגמר המשמרת **לאברהם** קבט

בשוכה (כלל סד סימן ג') הוכח להלכה
ב"מ"א (סימן קכט ס"כ) ס"ל דבבל דבר
קנין. ולמד זאת מהגמ' הג"ל (יבמות קו.
וב"ק קטו). בד"ן הבורח מבית האסורים,
וס"ל דה"ה בראובן שהתחייב דמי
שכירות לשמעון שיהיה ערב בעדו, שאם
עשה קנין על התחייבות זו דינו שהקנין
מחייבו, אך אם לא עשה קנין אינו חייב לו
כלום כיון שהעברות הוא דבר שאין דרך
לשלם עליו שכן באמירה בלבד בלא קנין.
(ב) **נצט"מ נה"מ** (סימן רסד סק"ח) אשר
הסביר דבריו דאע"ג שאין אונאה
לשכירות פועלים, וזו רק לענין שאינו
יכול לתבוע דמי אונאה, אבל איסור
אונאה מעבר לשכרו יש, וע"כ יכול
בעה"ב לומר לפועל תחת זה שאונתני
משטה אני כן ולא אשלם. וע"ש שכל
שהוא פחות משתות לא מצי א"ל משטה
אני כן אבל ביותר משתות מצי א"ל
משטה אני כן אצ"כ עשה קנין.
(ג) **וע"ע** בקצה"ח (סימן קכט סק"ח)
דכות דאע"ג דאמרינן בגמ' ב"מ (עו.)
דאם כל הפועלים נשכרים בשלשה וא"ל
בעה"ב בארבעה דחייב לשלם להם
ארבעה, ולא מצי א"ל משטה אני בכס,
שאני התם שהפרש בין ג' לר' אין לו
קצבה ידועה וכיון שבטריחה מרובה או
בעבירותא שפירא זכאי לר', אך כשקצין
דינר למעבדיו ספיקה באשר השכר ידוע
שהוא נמוך הרבה מדינר הו"ל הקצאה של
השטאה ופטור כל היכא שלא נעשה קנין.
כיון שיש קצבה ברורה לדמי שכירות
לה, וכשם שכתבו כן הקצה"ח (סימן קכט
ספיקה).
(ד) **וכיד"ב** כתב הש"ח (סימן רסד סק"ח)
להשוות דין הרמ"א שם (סימן רסד ס"ו)
עם דין הרש"ל (פ"ק דבי"ק סימן לח) בד"ן
שכר השדכן, דבמקום שנהוגים שיש
קצבה ידועה לשדכן וקצין לו מעבר
לשכרו קצבה גבוהה מצי א"ל משטה אני
כך אם לא שנעשה קנין, וזה כפסק הרמ"א
הג"ל, ואילו במקום שאין קצבה ידועה
לדמי שדכנות כנה"ג מיידי הרש"ל דלא
מצי א"ל משטה אני כך גם באמירה. ודמי
למש"כ התוס' והרא"ש ביבמות (קו.)
והו"ד ברמ"א עצמו (סימן רסד ס"ו)
דבשכר השבעת שדים או רפואה שדרך
ליתן הרבה בלא קצבה ידועה לא מצי א"ל
משטה אני כן.
(ה) **הא קמן** דגם בשכירות שלא מחמת
אונס או מצוה כל שקצין מעבר לקצבה
הידועה ולא נעשה קנין מצי א"ל משטה
אני כן, וא"כ ה"ל בני"ד שתערף הנסיעה
במונית הוא ידוע, ואמנם קיים תערף 2
לנסיעה כלילה, או כיום שלו וכדו', אך
לא קיים תערף גבוה לזמן שאחר
המשמרת הפרטית של הנהג, ובזמן זה
השכר הוא כתערף המקובל, ויתירה מזו
כי גם חאפ"י פרטי לא יקח מעבר
למקובל כתערף מונית, ועכ"פ לא
בהוספה של 50% וא"כ מצי א"ל משטה
אני כך כל היכא שלא נעשה קנין.
(ו) **מיהו** כשנעשה קנין מחוייב הנוסע
לשלם כפי שקצין, אא"כ קצין באונס
וכיד"ן יבמה שנפלה לפני יבם שאינו הגון
לה, וכשם שכתבו כן הקצה"ח (סימן קכט
ספיקה).

קיצת מחזיר לנהג מונית בגמר המשמרת **לאברהם** קל

סק"ח), והנהיג"מ (סימן רסד סק"ח),
וכפסק הרשב"א שהו"ד להלכה גם
באבה"ע (בב"ש סימן קסט סק"ג), אבל
בקציעה שלא מחמת אונס ורק שקצין
מעבר לשכר המקובל, כזה תלוי הדבר,
דאם נעשה קנין חייב כפי הקציעה, אבל
בלא קנין וכבני"ד מצי א"ל משטה אני כך
ופטור.
ג. **דין משטה אני כן** – במקום פסידא
(א) **נפסק** להלכה בחו"מ (סימן רסד ס"ו)
מכא הגמ' ב"ק (קטו) דאם היה בעל
הספיקה צריך ואמר לו כשל מצודתך
והעבירתי, נותן לו כל מה שהתנה עמו.
וכסמ"ע שם (סק"כ) כתב דאע"ג שלא
נראה לעינינו שהיה לו ריוח בצידת
הדגים כשיטור מה שפסק עמו להעבירו,
מ"מ משלם כל מה שפסק עמו כיון
שאפשר שהיתה עלה מצודתו כשיטור
מה שפסק, משר"ה צריך ליתן לו כל מה
שפסק בשכרו.
(ב) **ובקצה"ח** שם (סק"כ) כתב לדייק
מדברי הסמ"ע ולפ"ז אם בכירור לא היה
ראוי להוריד כפי מה שפסק א"צ ליתן לו
אלא כשיטור מה שהיה יכול להרויח
ועתה נפסד עקב מה שמעבירו, אבל לא
מעבר לזה. ואולם הקצה"ח עצמו פליג
וס"ל דאע"ג שלא היה מרויח אלא מעט
ועתה פסק עמו הרבה מ"מ יש לו לשלם
את כל מה שפסק עמו. ודימה את הדבר
לדין זה הנהג וזה לא חסר, דפטור
מלשלם, ומ"מ אמרו בגמ' ב"ק (כ.)
הגרשש"ק (ב"ק סימן יט) מה שתמה על
בשחירותא דאשיתא דאם איכא הפסד
מעט מגלגלין עליו את הכל. וא"כ ה"ה
הכא בטול דינר והעבידנו מיקרי זה הנהג
שהרי צריך למעבורת, אלא שאם המעביר
אינו חסר כלום הו"ל זה הנהג וזה לא
חסר, ועשוי שהוא צריך תפסד בביטול
צידתו מגלגלין עליו את הכל וישלם לו כל
שפסק עמו.
ולפ"ז לכאורה בני"ד שנפסד הנהג בפחת
החלק דהו"ל כשחירותא דאשיתא, י"ל
ג"כ דמגלגלין עליו את הכל ויתחייב
לשלם לנהג כל מה שקצין עמו.
(ג) **ואולם** נראה להלכה שאין לומר כן
חז"א, לא מביאי לדעת הסמ"ע
והאחרונים החולקים על הקצה"ח לא
אמרינן סברא זו וכשם שבי"כ הקצה"ח
(שם) בשמם. וסברתם היא דלא דמי
לשחירותא דאשיתא דשם הנהג האיש
הדר בבית כיון דעבד למיגר, ורק החצר
לא קיימא לאגרא דלכך לא חשיב כלפיו
הנאה שאפשר לתבוע עליה ממנו, אבל
בדחסי משהו ואפילו שחירותא
דאשיתא יש לו שם תובע לתבוע את
הנהג שנתנה האיש הדר בחצר דעבד
למיגר. אבל במעבורת לא הנהג האיש
כדינו כיון שאין דרך לשלם עליה מחזיר
של דינר, וא"כ מאי איכפת לן בכה"ג
שהמעביר הוא צייד ותחסר הא מ"מ אינו
מהגדו יותר ממה שהדרך לשכרו, וא"כ
לכל היותר ישלם לו לפי מה שהיה ראוי
להחסיר וכפידוש הסמ"ע. וע"ע בחידושי
הגרשש"ק (ב"ק סימן יט) מה שתמה על

לאברהם קלא

קציצת מחיר לנהג מונית בגמר המשמרת

זכור

כאן שהאחרונים פליגי על הקצה"ח, הרי
שכלפי חידושו של הקצה"ח י"ל דיודה
בניד דלא שייך לומר כן לפי שיטת
הרמ"א שפסק כהה"ד. ועכ"פ אף אי מדי
ספיקא לא נפקא הא קיי"ל המע"ה ומצי
למימר קים לי כהרמ"א. ובפרט דאיכא
ס"ס לטובת המוחזק – ספק כהאחרונים
דפליגי על הקצה"ח וס"ל דמצי למימר
משטה אני כך גם במקום פסידא, ואת"ל
כהקצה"ח שמא י"ל כהה"ד והרמ"א
דס"ל דהוו שתי שכירות, וביחס
לשכירות גברא ליכא פסידא.

(ה) ע"כ מסקנא דדינא נראה שמעיקר
הדין יכול הנוסע לומר לנהג משטה אני
בך ולא אשלם מעבר לתעריף המקובל.
ואולם מדין ועשית הישר והטוב ושל
יהיה מחוסר אמנה ראוי לו לקיים דיבורו,
ובפרט לשיטת המרדכי דס"ל דלא אמרינן
משטה אני בך שלא במקום מצוה ואונס.
וכמו"כ מטעם דבצירוף שיטת הקצה"ח
והמחנ"א אפשר לומר דחשיב שכירות
אחת ואיכא ביה פסידא.

הקצה"ח הנ"ל.
(ד) בר מן דין בניד נראה דגם לדעת
הקצה"ח אין לו לשלם אלא כפי התעריף
המקובל, שהרי מבואר בהר"מ (סימן רכו
סל"ג) דאם שכר פועל עם סוס או חמור,
אע"פ שכלפי העגלון אין לו אונאה
וכדקיי"ל אין אונאה לשכירות פועלים,
מ"מ כלפי הסוס והחמור הו"ל שכירות
חפצים ויש להם אונאה. ומשערים מה בא
לשכר הסוס ומה שנתאנה בזה וצריך
להחזיר לו. ולפי"ז השוכר מונית נחשב
שוכר את המטלטלין של המונית וגם את
הנהג, ויהא שכלפי המונית עצמה איכא
פסידא מצד פחת הדלק, מ"מ כלפי הנהג
ליכא פסידא, והרי מה שדרש הנהג
תוספת מחיר זהו רק מצד שכירות הנהג
ולא מצד שכירות הרכב. וע"כ לא אמרינן
בזה מגלגלין עליז את הכל ולפי דהוו שתי
שכירות. ואע"ג שהמחנ"א (הלכות
גזילה סימן יא) פליג על תה"ד בזה וס"ל
דהכל שכירות אחת היא של העגלון,
ואילו החמור הוי רק כלי מלאכה. מ"מ